

FORME ȘI METODE DE FOLOSITE ÎN MUNCA CULTURAL-EDUCATIVA LA MUZEUL DE ISTORIE AL TRANSILVANIEI

de dr. **PETRU BUNTA**
și dr. **GEORGE A. PROTOPOESCU**

Dorim, de la început, să reafirmăm faptul că problema muncii cultural-educative în muzee ni se pare deosebit de importantă și de o stringentă actualitate în condițiile dezvoltării muzeologiei românești contemporane. Edificarea societății socialiste multilateral dezvoltate în patria noastră — obiectiv central definit în Programul partidului nostru — presupune, bineînțeles, formarea omului multilateral dezvoltat — atât din punct de vedere al pregătirii profesionale, cât și cea culturală. În această optică largă, ne permitem să abordăm și diferite adiacente, tocmai în ideea bine precizată de a se putea defini unele orientări de principiu.

În primul rând, pentru a clarifica — pe cât posibil — problema, vom prezenta o *viziune personală* asupra relației muzeu-public în actualitate.

Muzeul — de orice profil ar fi el — într-o largă accepțiune modernă este o instituție complexă de cercetare și valorificare științifică și cultural-educativă a patrimoniului pe baza unei ample și multilaterale activități muzeologice.

În ce privește definirea noțiunii de *public*, problema îmbrăcînd un caracter social, este mult mai complexă. Socotim ca elemente caracteristice ale acestei noțiuni omogenitatea sau eterogenitatea publicului, precum și calea prin care publicul ajunge să viziteze muzeul.

După cum se știe grupuri sau vizitatori izolați vin la muzeu, fie dintr-un interes cultural-științific personal, fie că au fost dirijați de un conducător sau cunoscător al muzeului, fie pur și simplu că au lecturat un material oarecare de propagandă al muzeului.

De asemenea, grupuri sau vizitatori izolați vin la muzeu pe o cale *indirectă* — ca să spunem așa —, adică manifestă același interes cultural-științific, dar numai după ce li s-au prezentat o conferință sau un alt gen de expunere cu aspecte majore din viața și activitatea muzeului strîns legate de conținutul în vestigii al acestuia. Elementul liant în toate situațiile este *interesul cunoașterii cultural-științifice* manifestat de public. Cu alte cuvinte prin noțiunea largă de public se înțelege orice persoană care, în scopul de a-și dezvolta cunoașterea cultural-științifică, trece pragul unui muzeu.

Căile de a se trezi interesul publicului față de muzeu sînt multiple. Din contextul celor prezentate, considerăm că se desprind cîteva *idei majore*, care formează de fapt viziunea noastră asupra relației complexe muzeu-public-activitate cultural-educativă.

În primul rând, publicul nu vine — în totalitate — din proprie inițiativă la muzeu. Ca atare, optica actuală a lucrătorului din muzee trebuie lărgită în sensul tezei — că *publicul nu trebuie așteptat, ci adus în muzee*. În această problemă

am dori să fim cât mai expliciti. Nu este vorba — după părerea noastră — de a se face muzeelor o reclamă de tip comercial, ci este vorba de a se trezi *interesul maselor* față de valorosul conținut al muzeelor, prin prezentarea unor elemente de esență, care să ridice în conștiința viitorilor vizitatori trăsături ale unei necesități cultural-științifice obiective de a vizita muzeele. De aici, necesitatea experimentării și folosirii diferitelor forme și metode de *atrager*e a maselor largi înspre muzee!

În al doilea rând, pentru a obține realizarea de înalt nivel științific, cultural și estetic a expozițiilor muzeale, deci a prezenta patrimoniul în așa măsură încât să capteze interesul publicului, muzeografii zilelor noastre trebuie să desfășoare o intensă activitate de *cercetare științifică*. Ne permitem să reținem noțiunea de captare a interesului publicului prin însăși modul de organizare și prezentare a *expoziției muzeale*. În plus, *modul de lucru cu vizitatorul*, atât individual, cât și în grupuri, impune o pedagogie specială, care începe cu primirea plină de atenție și politețe de la intrarea în muzeu. Solicită apoi un dialog viu și colorat la obiect, operându-se cu indici de largă și elevată cultură, printre care se strecoară patosul unor trăsături de conștiință obiectiv necesare, avându-se în vedere vârsta, gradul de cultură, omogenitatea sau eterogenitatea grupului de vizitatori. Pentru a se realiza toate acestea, cercetarea științifică privind patrimoniul, organizarea și prezentarea lui trebuie completată cu cercetarea științifică privind activitatea cu vizitatorii. Aceasta va viza nu numai coordonatele muncii ce trebuie dusă după ce vizitatorul a intrat în muzeu, ci va privi în profunzime problema aducerii vizitatorului în muzeu cu toate complexele ei implicații!

Deci, după părerea noastră, cercetarea științifică din muzee relevă aspecte majore: cercetarea științifică *apropiată* și cea *îndepărtată*. Prima categorie se referă la patrimoniu și public — după intrarea în muzeu, cea de a doua, la găsirea celor mai variate metode pentru aducerea publicului înspre muzee.

Am urmărit să facem această diferențiere, nu de dragul unei categorisiri, ci pentru simplu motiv că fiecare din cele două mari direcții de cercetare solicită, pe lângă o atenție și bine pusă la punct, *pregătire profesională* și *larg culturală*, precum și o deosebit de elevată *pregătire politică-ideologică*, de *talent* și de ce nu?! de *farmec personal*! Spre exemplu, pentru a mobiliza oamenii să vină la muzeu, îți trebuie cunoștințe, dar și talent! Reușita depinde de modul cum la o expunere ocazională sau deliberată (conferință, simpozion etc.) va fi prezentat muzeul. Înalta ținută științifică, limbajul, modul convingător de expunere, pigmentat cu prezentarea unor obiecte de mare importanță din patrimoniu, vor atrage publicul să viziteze muzeul. Cu alte cuvinte reușita depinde în ultimă instanță de muzeograful-cercetător din muzeu, care devine astfel un valoros propagandist al ideilor materialismului dialectic și istoric, formînd în sufletele ascultătorilor climatul favorabil unor vizite în muzeu pentru aprofundarea, la fața locului, a ideilor atât de generos oferite de vestigiile muzeale!

Pe marginea celor câteva idei de esență, succint, dar poate convingător demonstrate, ne formulăm viziunea noastră asupra relației muzeu-public în actualitate.

În primul rând, viziunea noastră pornește de la teza că muzeul ca instituție științifică-culturală este creat și trebuie să deservească publicul și anume partea cea mai dificilă a complexului uman — psihicul, conștiința. Ba, mai mult, să o influențeze, să o formeze!

În acest context, care îl reprezintă sarcina sa majoră, muzeograful-cercetător trebuie să opereze continuu cu forme și metode noi, dobîndite în procesul de cer-

cetare științifică și activitate pedagogică specifică. Căutarea *noului* în munca muzeografului-cercetător este esența activității sale, strâns legată de dinamica vieții contemporane.

Cu alte cuvinte, sub cupola muzeului contemporan trebuie să se desfășoare un larg act de cultură, la care muzeograful-cercetător contribuie cu tot ce are el mai valoros, ținând cont de faptul că trebuie să formeze vizitatorului — cel puțin — câteva trăsături de înaltă conștiință, și nu orice fel de cunoștință, ci una socialistă. De aceea, apelul muzeografului trebuie să fie complex dar precis, vizând obiective greu abordabile, totuși abordabile, și — pe cât posibil — nu prea multe, dar cele fixate să le realizeze neapărat! Problemele prezentate de noi socotim că au evidențiat în mod cât se poate de realist principala calitate a celor ce lucrează în muzee, aceea de *muzeograf-cercetător*. Ca atare, reedităm o propunere mai veche bazată pe principala funcție contemporană a muzeografilor și anume ca ei să se numească: muzeografi-cercetători. Ar fi o recunoaștere și afirmare socială plenară a importantului rol pe care muzeografi îl dețin în lumea contemporană. Desigur, viziunea noastră asupra relației muzeu-public, considerată ca bază de plecare la demonstrarea concretă a unor forme și metode folosite în activitatea cultural-educativă, a vehiculat pe niște coordonate largi tocmai în scopul definirii unor *elemente teoretice majore*, poate de luat în seamă de către arealul muzeistic românesc contemporan.

În ce privește aspectul concret al problemei și el ar trebui să fie complex. În limita lucrării de față, vom alege acțiunile esențiale folosite de Muzeul de istorie al Transilvaniei spre a le discuta, arătând părțile pozitive dar și cele negative, permițându-ne a face și unele propuneri de viitor, care ni se par constructive.

Astfel, în perioada: octombrie 1971 — iunie 1973, din inițiativa conducerii muzeului, în colaborare cu Institutul de istorie și arheologie din Cluj al Academiei de Științe Sociale și Politice, cu Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj și cu Institutul de studii istorice și social-politice de pe lângă C.C. al P.C.R. — sectorul Cluj-Napoca, s-a ținut în muzeu cu prezentarea concretă de exponate, diapozitive etc., un *ciclu complet de conferințe*, intitulat: „Trecutul și prezentul țării — izvor de învățăminte și patriotism”. Conferințele s-au ținut odată pe lună, de regulă în ultima duminică (dimineața, la orele 11) cu intrarea liberă. Socotim că merită subliniat faptul că temele au fost alese cu deosebită circumspecție, pentru a oglindi elemente esențiale, rezultate de ultimă oră ale cercetării științifice, fiind expuse de către specialiști de înaltă calificare profesională și bine orientați din punct de vedere ideologic de la cele patru instituții științifice-culturale care au colaborat sub egida muzeului.

Menționăm, dintre cele 17 valoroase expuneri făcute, pe cea a acad. C. Daicoviciu „Muzeele și istoria”; a tov. Nicolae Vlăssă „Oamenii epocii de piatră pe pământul Transilvaniei”; a tov. conf. dr. Hadrian Daicoviciu „Dacii — Oamenii pământului”; a tov. acad. Ștefan Pascu „Certitudini și ipoteze în istoria evului mediu timpuriu”; a tov. conf. dr. Camil Mureșan „Unirea Transilvaniei cu România — 1918”; a tov. dr. Petru Bunta „Rolul Partidului Comunist Român în viața social-politică a țării în anii 1944—1947” etc. Ce s-a urmărit prin acest ciclu de conferințe? În primul rând, prezentarea într-o *manieră accesibilă tuturor*, totuși de un înalt nivel științific, a unor probleme esențiale dintre cele mai controversate și acute ale procesului istoric, făcându-se demonstrații concrete în muzeu, la odiecte și documente.

În al doilea rând, mobilizarea auditoriului la aceste expuneri făcându-se cu „mijloace clasice” — afișaj, anunțuri în presa locală etc. s-a căutat realizarea unui public *stabil*, pe baza interesului ce îl prezentau expunerile și demonstrațiile la obiect în muzeu.

În al treilea rând, s-a urmărit formarea unui colectiv, care, strâns legat de muzeu, să ducă o intensă activitate propagandistică pentru canalizarea înspre muzeu și a altor vizitatori.

Nu putem spune că ideile noastre, care au stat la baza inițierii și activității acestui ciclu de conferințe, nu s-au realizat în mare măsură, dovadă concludentă este faptul că la fiecare expunere prezența auditorilor a fost între 30—100 persoane, după interesul ce îl prezenta *subiectul* abordat și, în al doilea rând, după ponderea *personalității* care vorbea! Această constatare ni se pare deosebit de interesantă! Ea ridică însă o problemă complexă și, înainte de orice, necesitatea obiectivă a *afirmării* muzeografilor-cercetători ca oameni de cultură și știință cunoscuți — desigur fiecare în sfera sa de acțiune științifică și teritorială. Numai în fața unor astfel de personalități, publicul se prezintă numeros și cu încrederea că va auzi și va cunoaște lucruri interesante! Această alternativă pe care o ridică actualitatea, mai bine zis „setea” socială de cultură a oamenilor zilelor noastre, pune cu stringență acuitate problema eforturilor individuale continue ale muzeografilor-cercetători pentru pregătirea lor profesională și politică, pentru afirmarea lor la un elevat nivel științific, fapt care le conferă și un loc de reală pondere în mecanismul contemporan al societății noastre socialiste.

În legătură cu problema enunțată mai sus, dorim să reluăm o părere mai veche legată de sesiunile științifice ale muzeografilor, organizate pe plan național. După ani de laborioasă activitate în această direcție, s-a renunțat brusc la organizarea lor. Sîntem conștienți despre exigența anumitor deficiențe de structură ale acestora — lipsa unei tematici precise, lipsa sau prea puțină atenție acordată problemelor majore de muzeologie etc., însă, personal, nu sîntem de acord cu renunțarea la ele sau cu practicarea unui sistem descentralizat pe muzee, fiecare după posibilități, necesități etc.! Propunem reluarea organizării sesiunilor științifice naționale pe baza unei *tematici* unitare, difuzate din *timp*, care să abordeze în special probleme stringente de *muzeologie*, în *diferite* centre *județene*, fără a se neglija centrele județene cu *muze* mai puțin dezvoltate, unde o sesiune științifică de nivel național servește minunat atât din punct de vedere științific, propagandistic, cît și al dezvoltării locale de perspectivă. În acest context, propunem dacă nu tipărirea, cel puțin xeroxarea materialelor prezentate la aceste sesiuni.

Pentru a lega cît mai strîns activitatea cultural-educativă de patrimoniul muzeal, conducerea muzeului nostru a inițiat și a trecut la punerea în practică, pe perioada 1973—1975, a unui nou ciclu de conferințe, intitulat: „Monumente, colecții și documente semnificative pentru istoria patriei și istoria universală, păstrate în Muzeul de istorie al Transilvaniei”.

Participînd nemijlocit și la ciclul de lecții de la Universitatea populară intitulat „Momente din istoria patriei”, colectivul muzeului are astfel posibilitatea de a etala patrimoniul muzeal pe coordonate largi de popularizare științifică și de a atrage înspre muzeu un public numeros și variat. Desigur, așa cum s-a arătat de la început, încercăm să prezentăm numai probleme de esență, care ridică unele implicații a căror discutare poate oferi o orientare generalizatoare.

O acțiune care ni se pare importantă și care mai are și darul să prezinte unele implicații ce se cer discutate este problema așa-numitelor *expoziții temporare*. Muzeul de istorie al Transilvaniei a organizat în ultimii doi ani mai multe

expoziții de acest gen : 1) Răscoala țăranilor iobagi din 1437—1438 de la Bobilna (în com. Bobilna); 2) Comuna Săvădisla (jud. Cluj) în oglinda monumentelor istorice și de artă populară; 3) Expoziția comemorativă — Luptele ceferiștilor și petroliștilor din 1933 (la Atelierele C.F.R. — 16 Februarie din Cluj); 4) Expoziția comemorativă — Revoluția de la 1848 în Transilvania; 5) Expoziția internațională „Iliri și daci” (Belgrad, Lubljana, Cluj și București); 6) Expoziția în cinstea Conferinței naționale a P.C.R.; 7) Expoziția comemorativă Iózsa Béla; 8) Arta ceramicii transilvănene de-a lungul veacurilor; 9) Clujul pe treptele istoriei; etc. S-a căutat alegerea cu mult discernământ a tematicii acestora, în sensul de a experimenta pe de o parte eficiența lor educativă, pe de altă parte modul cel mai bun de prezentare și, în sfârșit, problema exponatelor sub aspectul complex al conservării lor.

Așa oăm s-a arătat, am avut din acest gen de expoziții : în comune — cu caracter istoric-educativ, prezentându-se și aspecte majore în ce privește dezvoltarea comunei în anii socialismului sau cu aspecte pregnante educative în ce privește actualitatea socialistă; în uzine — cu aspect istorico-educativ privind lupta revoluționară a muncitorimii; în orașe — vehiculând cu pregnanță pe ideea de unitate și pe realizările anilor socialismului etc.

Pe marginea acestor acțiuni, ne permitem să subliniem câteva idei ce ni s-au părut importante.

În primul rând, termenul generic de „expoziții temporare” cu care sînt denumite, vizînd numai un aspect — socotim că nu cel mai important — al acțiunii lor : durata, ni se pare prea „sărac” în conținut, mai ales că la ora actuală acest gen de activitate formează o trăsătură deosebit de importantă a muncii noastre în afara muzeului. Propunem folosirea și generalizarea denumirii de expoziții exterioare pe probleme, care are un conținut larg cuprinzător, mult mai adecvat necesităților cultural-educative.

În al doilea rând, acest gen de expoziții trebuie să folosească o gamă largă de exponate (fotografii, xeroxuri, mulaje, reproduceri etc.), ferindu-se — pe cît posibil, sau cînd o face este necesară o bună protecție — să folosească obiectele sau documentele originale, mai ales cele de mare importanță, care pot suferi mult din punct de vedere al conservării și securității.

Din cele câteva aspecte prezentate pînă acum, se desprinde cu claritate necesitatea evidențierii unei idei centrale și anume că : la baza activității muzeistice stau întotdeauna ideile noi, îndrăznețe dar eficiente, în sensul dezvoltării în profunzime și largime a conceptului cultural-educativ. Acest „nou” trebuie însă bazat pe ample cunoștințe profesionale, pe o aleasă cultură generală și pe o erudită pregătire ideologică-politică.

În cele ce urmează, considerațiile noastre se vor lărgi, cu scopul de-a introduce în discuție o „piesă” deloc de neglijat, practică de colectivul muzeului nostru și anume : sprijinirea pe un areal cît mai întins a activității ideologice și general propagandistice dusă de către cabinetele de partid, de către organizațiile U.T.C., pionierești, de sindicate, de femei etc. sau a Universităților populare, caselor de cultură, cluburilor muncitorești etc. Prin lecțiile și conferințele prezentate se face cunoscut, înainte de orice, muzeul — din care face parte lectorul respectiv.

Prin noțiunea „se face cunoscut...” noi înțelegem că modul deosebit de interesant și atractiv al prezentării lecției sau conferinței respective oferă prilejul unei profunde reflecții a ascultătorilor atît în ce privește persoana care expune

(calitățile ei — pregătire, simț pedagogic etc.), cît și în ce privește *instituția* din care ea face parte (muzeul). Propaganda pe această cale solicită însă tovarăși foarte bine pregătiți, putem afirma : și talentați, care să lase în urma lor o dîră de lumină, la capătul căreia să fie muzeul !

Muzeul de istorie al Transilvaniei a folosit această metodă, iar cei 2 lectori ai Cabinetului județean de partid și 8 membri ai comisiilor de propagandă de la municipiul și județul Cluj, care numai în ultimii 2 ani au ținut 286 de conferințe și lecții, sînt, credem, o dovadă concludentă în sensul afirmațiilor noastre. Datorită acestei activități, mulți vizitatori, mințați de interes, au trecut apoi pragul muzeului de pe malul Someșului.

De asemenea, *ziarele și revistele locale și centrale* au fost „gazdele” binevoitoare ale peste 100 de articole de popularizare și propagandistico-culturale (numai în ultimii doi ani), ale anunțurilor, fotografiilor etc., legate în primul rînd de viața și activitatea muzeului nostru. S-au folosit de asemenea *afișele, pancartele luminoase* etc., cu același scop bine definit de a se face cunoscut muzeul.

În toate aceste acțiuni propagandistice s-a căutat *noul-ineditul*. Trebuie însă, în legătură cu această problemă, să subliniem unele carențe, care ni se par de ordin general. Nu toate publicațiile centrale și locale de cultură ne sprijină.

Astfel, în „Contemporanul” — deși în ultima vreme au început să apară unele plachete privind viața muzeelor —, în general, apar destul de sporadic articole privind activitatea acestor „sanctoare” ale viforosului trecut de luptă românesc, astăzi — în mare majoritate — veritabile centre de educație spirituală în special a tineretului. Această constatare este valabilă și pentru revistele „Tri-buna” sau „Steaua” care apar la Cluj.

Considerăm necesar a aminti și faptul că, în cadrul muzeului nostru, s-au organizat ședințe festive de primire a elevilor în organizații ale U.T.C. și pionierești, fapt care a contribuit din plin la atragerea elevilor și pionierilor spre muzeu.

De asemenea, muzeul a organizat săpături arheologice în colaborare cu elevii Liceului nr. 11 din Cluj, în cadrul activității „micilor arheologi”.

În colaborare cu organizațiile U.T.C. și pionierești, Muzeul de istorie al Transilvaniei a contribuit la organizarea mai multor expoziții în licee și școli generale, cu materialul muzeului. A devenit astăzi o metodă general folosită, aceea ca în expozițiile de bază ale muzeului să se țină lecții practice cu elevii și studenții, cu muncitorii, funcționarii, ofițerii și militarii în termen.

În optica pe care o dorim cît mai largă și strîns legată de elementul „noutate” în ce privește propaganda și publicitatea muzeelor, ne permitem să ridicăm, la modul esențial, o problemă ce ni se pare controversată și să facem o propunere. Se afirmă uneori că muzeografia românească este tînără, iar în acest context, tradițiile sale sînt puține. Nu sîntem de aceeași părere, cel puțin în ce privește Transilvania, deoarece : Muzeul Brukenthal din Sibiu a fost fondat în 1817 ; Muzeul Național al Transilvaniei din Cluj a fost fondat în 1859 ; Muzeul Banatului din Timișoara a fost fondat în 1872 ; Muzeul de antichități din Oradea în 1871 etc. (v. *Revista muzeelor*, anul VI, nr. 1, 1969, p. 39—42).

Cu alte cuvinte, datele istorice atestă cu toată claritatea că, în ce privește muzeografia românească, în multe cazuri, ea are o vechime de peste un veac !

Ceea ce ni se pare însă demn de a fi luat în seamă este *caracterul modern* al muzeelor noastre, ținîndu-se cont în această apreciere de dinamica dezvoltării cunoașterii contemporane și de rolul științific, cultural, social al muzeului zilelor noastre. În acest context, apare în prim-plan necesitatea obiectivă a căutării „noului” pe baza *experimentului practic* și a *difuzării* sale prin muzee.

Pornind de la această teză, propunem ca să fie selecționate din rețea 2—3 muzee mijlocii și 2—3 muzee mici, care să fie folosite ca *muzee-pilot* pentru experimentarea unor forme și metode de activitate, pe baza căror experimente să se indice linii generice de muncă. Aceste muzee-pilot ar urma să fie subordonate și conduse pe plan central. Socotim că s-ar putea obține astfel multe și importante realizări-noutăți, spre modernizarea și dinamizarea muzeografiei românești.

În final, ne permitem să subliniem și de această dată ca o concluzie generală — o necesitate stringentă a muzeologiei noastre. Este vorba de editarea neîntârziată a unei lucrări orientative privind activitatea muzeelor, tehnica lor specială de lucru, dimensiunile de cuprindere a activității cultural-educative față de posibilitățile reale etc. Fără a se da șabloane, ci numai îndrumări de linie, s-ar face astfel un mare serviciu muzeelor care o așteaptă de multă vreme !

DES FORMES ET DES MÉTHODES UTILISÉES DANS L'ACTIVITÉ CULTURELLE-ÉDUCATIVE AU MUSÉE D'HISTOIRE DE LA TRANSYLVANIE

— Résumé —

Dans la partie introductive de l'exposé, les auteurs mettent en discussion leur vision personnelle sur la relation musée-public dans la contemporanéité. D'après eux, l'attraction du public au musée réclame une activité complexe, fondée sur la recherche scientifique. Dans cette optique, on met en évidence la nécessité de certaines qualités indispensables pour les muséologues-chercheurs: de profondes connaissances professionnelles et culturelles, aussi qu'un élevé niveau politique-idéologique et, pas au dernier rang, d'inclination naturelle, de talent et de charme personnel.

Les auteurs présentent les formes et les méthodes concrètes utilisées dans l'activité culturelle-éducative au Musée d'histoire de la Transylvanie. Dans ce contexte on présente: les cycles de conférence exposées au musée, les sessions scientifiques, les expositions périodiques organisées dans les communes rurales, dans les usines et dans les villes, les leçons et les conférences présentées dans le cadre général propagandistique du P.C.R., les articles publiés dans les journaux locaux et centraux, l'utilisation des affiches et des pancartes illuminées. De même, on relève l'usage des séances festives pour l'encadrement des élèves dans les organisations de l'U.T.C. (L'Union de la Jeunesse Communiste) et des pionniers, aussi que les fouilles archéologiques exécutées en collaboration avec les élèves des lycées de Cluj-Napoca sous la forme de l'activité des „petits archéologues“.

En conclusion, les auteurs proposent la désignation de certaines musées comme musées-pilote, avec le but d'expérimenter des formes et des méthodes d'activité culturelle-éducative, la reprise des sessions nationales de communication scientifique de musées et l'édition, le plus tôt possible, d'un ouvrage de caractère orientatif sur l'activité des musées.